

Merila za preverjanje in ocenjevanje v glasbenih šolah

Učenje in poučevanje s poustvarjanjem in ustvarjanjem

Povzetek

V članku so predstavljena merila za preverjanje in ocenjevanje programa GLASBA v glasbeni šoli. Postavljena so na Zemljevid učenja in poučevanja, ki je oblikovan iz treh področij: VIRI, DEJAVNOSTI in CILJI. Pri preverjanju in ocenjevanju izhajamo iz področja »viri«, kamor so umeščeni tudi učenci. Po opravljenih korakih še na področjih »cilji« in »dejavnosti« preverimo, kako so napredovali učenci in jih na koncu izobraževalnih obdobij tudi ocenimo. Pri učenju in poučevanju je mogoče ubrati DVE RAZLIČNI SMERI UČNEGA PROCESA: razlikujemo »učenje in poučevanje s poustvarjanjem« ter »učenje in poučevanje z ustvarjanjem«. Korake učnega procesa je dobro izpeljati v skladu z zaporedjem: NAČRTUJ, IZVEDI, PRESODI in UKREPAJ.

Ključne besede: zemljevid učenja, merila za ocenjevanje

Zemljevid učenja in poučevanja v glasbeni šoli

Na začetku predstavimo na sliki 1 *Zemljevid učenja in poučevanja*. Na njem lahko opazimo tri jasno opredeljena polja: VIRI, DEJAVNOSTI in CILJI. Razlogi, zaradi katerih se

Assessment and Marking Criteria in Music Schools. Learning and Teaching through Re-Creating and Creating

Abstract

This article presents the criteria for assessing and marking the MUSIC programme at a music school. They have been placed on a Learning and Teaching Map, which comprises three areas: RESOURCES, ACTIVITIES and OBJECTIVES. Assessment and marking are based on the »resources« area, which also includes the pupils. After performing the steps, we check pupils' progress in the areas of »objectives« and »activities«, and at the end of the term also mark them. In learning and teaching one can choose between TWO DIFFERENT DIRECTIONS OF THE LEARNING PROCESS: we distinguish between »learning and teaching through re-creating« and »learning and teaching through creating«. It is wise to carry out the steps of the learning process in accordance with the sequence: PLAN, IMPLEMENT, JUDGE and TAKE ACTION.

Keywords: learning map, marking criteria

v naravi in hkrati v šolski praksi oblikujejo ravno ta tri polja, so podrobno opisani v članku *Tempus perfectum, tempus imperfectum* (Beuermann, 2016), zato se bomo lahko tokrat omejili le na opis teh treh polj v povezavi s preverjanjem in ocenjevanjem.

Na *Zemljevidu učenja in poučevanja* sta označeni tudi dve temeljni smeri potovanja: učenje in poučevanje s poustvarjanjem ter učenje in poučevanje z ustvarjanjem. Prva se začne pri VIRIH in nadaljuje z DEJAVNOSTMI do CILJEV, druga pa ubere nasprotno smer: od VIROV se poda najprej k CILJEM in nato zaključi krog pri DEJAVNOSTIH.

Na *Zemljevidu učenja in poučevanja* je nakazano še zaporedje procesnih korakov NAČRTUJ, IZVEDI, PRESODI in UKREP AJ.¹ Najprej je treba ustvariti dober načrt, nato vse skupaj izvesti, ob primernih trenutkih pregledati uspešnost učenja in poučevanja ter na podlagi tega razmisleka po potrebi ukrepati: torej dopolniti ali preurediti izhodiščne vire in cilje ali pa presoditi, da je učenje opravljeno ... in se lotiti novih izzivov.

Viri

V polju VIRI se nahajajo kar najbolj nespremenljivi elementi; takšne so, na primer, Bachove *fuge* ali Beethovnovne *sonate* ali pač sodobna dela, objavljena v tiskani obliki. V učnih načrtih za petje, inštrumente in nauk o glasbi je poglavje Vsebine najbolj obsežni del; izpolnjeno je z naborom lestvic, *etud* ali vaj ter *koncertov*, *sonat*, skladb, ki naj jih učenci igrajo ali pojejo v posameznih razredih glasbene šole.

Pri izdelovanju letnih individualnih učnih načrtov za posameznega učenca ali učnih načrtov za učne skupine si je na pod-

¹ PDCA. <https://en.wikipedia.org/wiki/PDCA> (dostop: 19. 12. 2017).

ročju »viri« treba pripraviti seznam elementov, ki jih želimo umestiti na »delovno mizo«. Ta izbor usmerjajo predpisani cilji v učnih načrtih, v tem okviru pa je treba izbrati še učna sredstva, projektne vsebine ... ter poleg teoretskih in splošnih znanj učenca upoštevati tudi njegove že poprej pridobljene sposobnosti, spretnosti in izkušnje. Če smo natančni: tudi učitelj je s svojimi znanji, kompetencami, usmeritvami ali drugimi cilji umeščen v obseg tega uvodnega načrtovanja, prav tako pa na oblikovanje celote vplivajo dogovori na ravni šole. Rekli smo že, da je pri načrtovanju treba v obsegu virov upoštevati tudi elemente polja »cilji«, ki sicer napolnjujejo zgornjo, miselno ravnino *Zemljevida*. Kriterij za to odločitev je seveda čas: tisti cilji, ki so bili sprejeti ali/in uresničeni že poprej, počasi, a zagotovo prehajajo v območje virov. Učni načrti z zbirko splošnih, operativnih in vsebinskih ciljev so tipičen predstavnik takšnega prehajanja: ne spreminjajo se prav pogosto.

Dejavnosti

Na polju *Zemljevida učenja in poučevanja glasbe* se na področju DEJAVNOSTI nahajajo vsi dogodki, pri katerih se porabljajo različne oblike energije. Tukaj in zdaj je dejansko treba sestiti za »delovno mizo« in vložiti dovolj veliko količino dela in truda, da so stvari opravljene: naučene in dobro izvedene ... V tem procesnem koraku najdemo igranje, petje, solfedžiranje, poslušanje, izvajanje, ustvarjanje učnih vsebin ter uporabo učnih sredstev. Pri tem je pomembna natančnost, vztrajnost, zanesljivost, vse te dejavnosti pa se lahko dogajajo individual-

Slika 1 | Zemljevid učenja in poučevanja na glasbeni šoli

no, v skupinah oziroma v različnih načinih projektne dela. V učnih načrtih so smernice za izvajanje dejavnosti na kratko opisane v poglavju *Didaktična priporočila*.

Ideje/cilji

Po vsem opravljenem je čas za pregled uspešnosti naših prizadevanj. Za glasbeno šolo je še posebej pomembno, da oblikovane IDEJE ali doseženi CILJI učencev vsebujejo prikaz muzikalnosti oziroma komunikacijo glasbenih sporočil; prav tako pa v njih sčasoma želimo prepoznati elemente ustvarjalnosti, ki se kažejo v poustvarjenih skladbah, pa tudi v improvizacijskih oblikah ali na papirju izoblikovanih oziroma posnetih glasbenih idejah.

Presoja o uspešnosti naših prizadevanj pri oblikovanju »idej« in doseganju »ciljev« ima v okviru ene učne enote pravzaprav samo dve temeljni obliki: morda smo s potovanjem po *Zemljevidu učenja in poučevanja* zadovoljni in takrat lahko učno enoto zaključimo ter se lotimo novih izzivov; mnogokrat pa se zgodi, da je treba nadaljevati delo. Takrat bomo lahko na delovno mizo med zbirko virov dodali še kakšen pripomoček, oblikovali dodatno vajo ali pa se okrepili z izdatnim zajtrkom – tudi to lahko zelo pomaga; nato se podamo v nov krog učenja in poučevanja.

Učenje in poučevanje s poustvarjanjem in ustvarjanjem

Na *Zemljevidu učenja in poučevanja* lahko izberemo dve temeljni smeri potovanja: učenje in poučevanje s poustvarjanjem ter učenje in poučevanje z ustvarjanjem; izbrani smeri so prilagojena tudi merila za ocenjevanje.² Poustvarjalna smer je z merili opisana in prikazana dvakrat: posebej za petje in inštrumente ter posebej za nauk o glasbi, kar je treba zaradi pomembnih razlik v vsebini in izvedbi učenja in poučevanja teh predmetov. Merila za učenje in poučevanje z ustvarjanjem pa so enaka za petje, inštrumente in tudi za nauk o glasbi, torej za cel program *Glasba*, kajti ustvarjanje samo je pomembnejše od vsebin, ki ga sestavljajo in napolnjujejo.

Na tem mestu velja omeniti še, da področje DEJAVNOSTI opisujeta dve merili za ocenjevanje, ki se ločita predvsem glede na njihovo časovno sestavino. Prvo merilo poudarja najvišje dosežke, ki jih učenec zmore doseči v določenem trenutku, drugo merilo pa opisuje njegovo natančnost, vztrajnost in zanesljivost v daljšem obdobju – to je lahko na primer program nastopa na

2 Pri oblikovanju meril za ocenjevanje za petje in inštrumente ter nauk o glasbi so dragoceno pomoč prispevale: dr. Inge Breznik in dr. Ada Holcar Brunnauer, Zavod RS za šolstvo; Rosana Jakšič in Martina Jovič, GŠ Laško-Radeče; Jana Vidic Lavrinc, GŠ Moste-Polje, in dr. Katarina Zadnik, Akademija za glasbo v Ljubljani. Ob tem zapišemo zahvalo tudi Ani Trojnar, GŠ Kamnik in Špeli Medved, GŠ Laško-Radeče, ki sta urejevali in s programom Glasba usklajevali tekst meril za ocenjevanje pri baletu in sodobnem plesu; velja pa se spomniti tudi Veronice Jamset iz Izpitnega centra Cambridge, ki nas je v letu 1996 vodila in usmerjala pri prvih razmislekih ob oblikovanju meril za ocenjevanje maturitetnega predmeta Glasba.

izpitu ali na koncertu, lahko pa predstavlja tudi opis uspešnosti njegovega učenja v celotnem obdobju šolskega leta.

V vsakem merilu so s temnejšo barvo teksta poudarjeni tudi opisi minimalnih standardov znanja, ki se kar najtesneje povezujejo z obsegom in težavnostjo v učnih načrtih zapisanih izpitnih vsebin.

Obe smeri potovanja si sedaj oglejmo nekaj natančneje.

Učenje in poučevanje s poustvarjanjem

Zakon o glasbenih šolah	Učni načrti programa Glasba
<p>Cilji in naloge vzgoje in izobraževanja v glasbeni šoli so:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odkrivanje in razvijanje glasbene in plesne nadarjenosti; – sooblikovanje osebnosti in načrtno izboljševanje glasbene izobraženosti prebivalstva; – doseganje ustreznega znanja in pridobivanje izkušenj za začetek delovanja v ljubiteljskih instrumentalnih ansamblih, orkestrih, pevskih zborih ter plesnih skupinah; – pridobivanje znanja za nadaljnje glasbeno in plesno izobraževanje; – omogočanje umetniškega doživljanja in izražanja; /.../ 	<p>Operativni učni cilji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – igrajo na inštrumente ali pojejo; – oblikujejo zvok; – solfedžirajo; – igrajo v skupini; /.../

Tabela 1 | Strokovni cilji iz Zakona o glasbenih šolah³ in učnih načrtov programa Glasba⁴

Učenje in poučevanje glasbe s poustvarjanjem je najbolj pogosta oblika dela v glasbenem šolstvu. S področja ciljev iz učnih načrtov (ki se, kot rečeno, le redko spreminjajo) izbere učitelj za vsakega učenca ali učno skupino primerne učne vsebine – VIRE ter se pri tem ozira na poprej dosežena znanja, sposobnosti, spretnosti in izkušnje učencev.

Izbrane učne cilje, ki so opremljeni z ustreznimi učnimi vsebinami, je treba sedaj na področju DEJAVNOSTI še uresničiti. Treba je spremljati, preverjati in ocenjevati učenčovo tehniko izvedbe in spodbujati učenca, da svoje znanje gradi kar najbolj natančno in zanesljivo ter sodeluje v skupinah in deli svoje znanje na primeren način.

Primerne skladbe in z njimi usvojene glasbene sposobnosti, spretnosti in znanja omogočajo učencu razvijanje glasbenega izraza; z vsem tem lahko kar najbolje doseže postavljene CILJE.

3 Zakon o glasbenih šolah. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=200681&stevilka=3536> (dostop: 23. 1. 2018).

4 Učni načrti programa Glasba. http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/glasbeno_izobrazevanje/programi/ (dostop: 23. 1. 2018).

Program glasba: petje in inštrumenti – merila za ocenjevanje

Učenje in poučevanje s poustvarjanjem – petje in inštrumenti

Viri

Tehnična in muzikalna težavnost glasbenega programa

5: Izjemno težak glasbeni program, ki zahteva za uspešno izvedbo zelo veliko tehničnega znanja ter visoko razvito in celovito razumevanje glasbe.*

5: Zelo težak glasbeni program, ki zahteva za uspešno izvedbo veliko tehničnega znanja ter razvito in celovito razumevanje glasbe.

4: Težak glasbeni program, ki zahteva za uspešno izvedbo dobro razvito tehniko in razumevanje glasbe.

3: Manj težak glasbeni program, ki zahteva za uspešno izvedbo ustrezno razvito tehniko in primerno razumevanje glasbe.

2: Glasbeni program nižje težavnosti, ki zahteva zgolj razvito osnovno tehniko in razumevanje glasbe.

1: Glasbeni program, ki po obsegu in težavnosti ne dosega minimalnih standardov veljavnega učnega načrta.

* Izjemno težavni programi, ki jih učenec ustrezno izvede tudi na drugih področjih meril za ocenjevanje, so opisani v *Pravilniku o preverjanju in ocenjevanju znanja učencev v glasbenih šolah*: »Učenec, ki se uvrsti na državno tekmovanje ali doseže viden uspeh na drugem po zahtevnosti enakovrednem tekmovanju, je lahko oproščen opravljanja letnega izpita, oceno pa na predlog učitelja določi učiteljski zbor.

Dejavnosti

Tehnično obvladovanje inštrumenta ali glasu (nekaj napak je mogoče zanemariti, če ne kvarijo splošnega vtisa sicer dobre izvedbe – nemogoče pa je pripisati visoko ali najvišjo oceno izvedbi, ki jo kazi več napak ali pri kateri se ista napaka vedno ponovi na istem mestu).

5: Učenec prikaže zelo dobro obvladovanje inštrumenta ali glasu v vseh pogledih, kakovost in izenačenost zvoka sta izvrstni;

4: Učenec prikaže večinoma dobro obvladovanje inštrumenta ali glasu, kakovost zvoka, intonacija in izenačenost registrov je dobra;

3: Učenec prikaže zvečine dobro obvladovanje inštrumenta ali glasu in ima v večjem delu programa zadovoljivo kakovost zvoka, intonacije in registrov;

2: Učenec ima nekaj slabosti v obvladovanju inštrumenta ali glasu; kakovost zvoka, intonacija in izenačenost registrov so večkrat slabe;

1: Učenec v mnogih pogledih ne obvlada dobro inštrumenta ali glasu, kakovost tona, intonacija in izenačenost registrov so v splošnem slabe.

Natančnost, vztrajnost in zanesljivost izvedbe (pri tem merilu je ocena sestavljena iz naslednjih elementov: glasbeni tekst, slog, struktura, oblika, hitrost, fraziranje, tempo, ornamentacija in druge podrobnosti izvajalske prakse – kakor je primerno za posamezno glasbeno delo).

5: Učenec izvede program v bistvu popolnoma natančno z upoštevanjem vseh prvin glasbenega teksta in sloga; učenec prikaže odlično duševno in telesno vzdržljivost ter izvede ves program z veliko zbranostjo.

4: Učenec izvede prvine glasbenega teksta in sloga večinoma natančno, večina glasbenih oznak je pravilno upoštevana; učenec prikaže zelo dobro duševno in telesno vzdržljivost, ki mu omogoča, da izvede program samo z manjšimi spodrsjlaji v zbranosti.

3: Učenec izvede program sicer natančno, toda z nekaj napakami pri izvedbi melodije, v ritmu ali slogu: nekaj glasbenih oznak je spregledanih ali nepravilno upoštevanih; učenec prikaže dobro duševno in telesno vzdržljivost za izvedbo programa, vendar z nekaj spodrsjlaji v zbranosti.

2: Učenec izvede program manj natančno z več napakami v notah in ritmu ali slogu, precej glasbenih oznak je spregledanih ali nepravilno izvedenih; duševna in telesna vzdržljivost učenca še zadostuje za izvedbo programa, vendar je pogosto zaznati pomanjkanje zbranosti.

1: Izvedba programa je zelo nenatančna, številne so netočnosti v notah in ritmu ali slogu, mnogo glasbenih oznak je prezrtih; učenec ne premore zadovoljive duševne in telesne vzdržljivosti, potrebne za izvedbo programa, zbranost je nezadostna.

Cilji

Prikaz muzikalnosti

5: Učenec odlično interpretativno in muzikalno izvede ves program ter prikaže odličen umetniški vtis.

4: Učenec zelo dobro interpretativno in muzikalno izvede večino programa, ter prikaže elemente umetniškega vtisa.

3: Učenec dobro interpretativno in muzikalno izvede program.

2: Učenčeva interpretacija in muzikalna izvedba programa je omejena.

1: Učenec premalo interpretativno in muzikalno izvede program.

Učenje in poučevanje s poustvarjanjem – nauk o glasbi

Viri: glasbenoteoretična in oblikovna znanja

Stopnje zahtevnosti in kompleksnosti teoretičnih vsebin

5: Učenec pozna in razume zahtevne teoretične vsebine ter jih zna povezovati med seboj in uporabljati v učnih situacijah.

4: Učenec pozna in razume manj zahtevne teoretične vsebine ter jih zna povezovati med seboj in uporabljati v učnih situacijah.

3: Učenec pozna osnovne teoretične vsebine ter jih zna povezovati med seboj in uporabljati v učnih situacijah.

2: Učenec pozna le najpreprostejše teoretične vsebine, njihovo povezovanje in uporaba sta komajda še zadostna.

1: Učenec ne razume glasbenih vsebin.

Dejavnosti: solfeggio

Obvladovanje izvajanja ritmičnih glasbenih vsebin

5: Učenec izvaja ritmične glasbene vsebine brez napak in v enakomernem tempu.

4: Učenec izvaja ritmične glasbene vsebine z nekaj napakami in z občasnimi nihanji tempa.

3: Učenec izvaja ritmične glasbene vsebine z večjimi napakami in v neenakomernem tempu

2: Učenec izvaja ritmične glasbene vsebine le v minimalnem obsegu.

1: Učenec ne zmore izvajati niti najpreprostejših ritmičnih glasbenih vsebin.

Obvladovanje izvajanja melodičnih glasbenih vsebin

5: Učenec izvaja melodične glasbene vsebine v svojem pevskem obsegu brez napak ter intonančno je izvedba zanesljiva.

4: Učenec izvaja melodične glasbene vsebine v svojem pevskem obsegu z nekaj napakami, intonančno je izvedba večino ma zanesljiva.

3: Učenec izvaja melodične glasbene vsebine v svojem pevskem obsegu z večjimi napakami, intonančno je izvedba nestabilna.

2: Učenec le minimalno obvladuje izvajanje melodičnih glasbenih vsebin v svojem pevskem obsegu.

1: Učenec v svojem pevskem obsegu ne zmore izvajati niti najpreprostejših melodičnih glasbenih vsebin.

Cilji

Poslušanje glasbenih vsebin z razumevanjem

5: Učenec pri poslušanju brez napak prepozna intervale in akorde ter oblikovne glasbene elemente in jih tudi zapiše domala brez napak.

4: Učenec pri poslušanju z nekaj napakami prepozna intervale in akorde ter oblikovne glasbene elemente in jih tudi zapiše z nekaj napakami.

3: Učenec pri poslušanju z več napakami prepozna intervale in akorde ter oblikovne glasbene elemente in jih tudi zapiše z več napakami.

2: Učenec pri poslušanju prepozna in zapiše le najlažje intervale in akorde ter oblikovne glasbene elemente.

1: Učenec pri poslušanju ne prepozna niti najlažjih intervalov in akordov ter oblikovnih glasbenih vsebin.

Učenje in poučevanje z ustvarjanjem – petje in inštrumenti ter nauk o glasbi

Zakon o glasbenih šolah	Učni načrti programa Glasba
<p>Cilji in naloge vzgoje in izobraževanja v glasbeni šoli so: /.../ – omogočanje osebnostnega razvoja učencev v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvoja, – vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije, – vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, – skrb za prenos nacionalne in občečloveške dediščine in razvijanje nacionalne zavesti, – vzgajanje za multikulturno družbo, hkrati pa razvijanje in ohranjanje lastne kulturne in naravne dediščine.</p>	<p>Operativni učni cilji: /.../ – igrajo v skupini, – ustvarjajo glasbo, – spoznavajo, ocenjujejo in vrednotijo glasbo.</p>

Tabela 2 | Splošni cilji iz Zakona o glasbenih šolah⁵ in učnih načrtov programa Glasba⁶

Tudi pri učenju in poučevanju glasbe z ustvarjanjem je treba izhodiščno točko postaviti na področje VIRI. Na »delovno mizo« postavimo različne glasbene in splošne vsebine, ustrezne znanjem, sposobnostim, spretnostim in izkušnjam učencev oziroma učnih skupin. Za dober uspeh potovanja in doseganje zastavljenih ciljev je še posebej pomembna ravno pravišnja izbira težavnosti in kompleksnosti glasbenih ali drugih virov; pravijo namreč, da preveč prtljage pokvari potovanje. Manj je več, si zapomnimo pri ustvarjalnosti!

Za ustvarjalne procese in dobro načrtovanje poti pri postavljanju CILJEV je potrebno varno in spodbudno učno okolje, ki omogoča razcvet idej in zamisli. Šele po opravljenih ustvarjalnih razmislekih je treba pripraviti tudi učne prilagoditve, kjer se zbrane ideje in zamisli pregledajo tudi z vidika uresničljivosti, razpoložljivosti virov, omejenosti s časom ... s tem se preoblikujejo v natančno opredeljene »cilje«, ki bodo v nadaljevanju usmerjali potek dogodkov.

⁵ Zakon o glasbenih šolah. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=200681&stevilka=3536> (dostop: 23. 1. 2018).

⁶ Učni načrti programa Glasba. http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/glasbeno_izobrazevanje/programi/ (dostop: 23. 1. 2018).

Na zadnjem področju *Zemljevida učnega procesa*, na področju DEJAVNOSTI, je treba vse poprej zamišljeno le še uresničiti. Če nam vse skupaj dobro uspe, lahko presodimo, da so VIRI dobro preoblikovani, v skladu z našimi IDEJAMI oziroma CILJI; sicer pa bomo zastavili nov krog potovanja po Zemljevidu učnega procesa.

In zdaj še merila!

Viri

Pri ustvarjalnih procesih je treba zagotoviti, da so obseg, zapletenost in zgradba uporabljenih virov skladni s splošnimi in glasbenimi sposobnostmi posameznih učencev.

Cilji

Oblikovanje

5: Učenec oblikuje glasbene in splošne vsebine s spretno uporabo obravnavanih glasbenoteoretičnih in oblikovnih elementov.

4: Učenec oblikuje glasbene in splošne vsebine ter pri tem uporablja večino obravnavanih glasbenoteoretičnih in oblikovnih elementov.

3: Učenec oblikuje glasbene in splošne vsebine ter pri tem uporablja le nekatere obravnavane glasbenoteoretične in oblikovne elemente.

2: Učenec komaj zmore oblikovati posamezne delčke glasbenih in splošnih vsebin.

1: Učenec ne uspe oblikovati glasbenih ali splošnih vsebin.

Dejavnosti

Sodelovanje v skupini (posameznik v skupini: zbiranje, interpretacija in sinteza glasbenih virov)

5: Učenec je v veliko pomoč skupini pri oblikovanju in predstavitvi ustvarjalnega procesa, pri čemer uporablja raznovrstne oblike in načine glasbenega izražanja.

4: Učenec je v pomoč skupini pri oblikovanju in predstavitvi ustvarjalnega procesa, pri čemer v okviru dogovorov in pravil primerno prikaže različne oblike in načine glasbenega izražanja.

3: Učenec je vključen v delo skupine, a njegov prispevek je majhen, pri tem nepopolno prikaže oblike in načine izražanja in le deloma ustrezno uporablja dogovore in pravila.

2: Učenec se vključi v delo skupine le na izrecni poziv, toda izkaže kar najmanjše vključevanje v delo skupine, zaslediti je mogoče uporabo dogovorjenih oblik in načinov izražanja, toda uporaba pravil je komajda ustrezna.

1: Učenec, tudi če je pozvan, ne sodeluje pri skupinskem delu. Če pa se že vključi v skupino, nepravilno uporablja oblike in načine glasbenega izražanja.

Zanesljivost in vztrajnost (to merilo vsebuje več sestavin in posamezni delni opisi uspešnosti so si po nivojih lahko skladni, toda skupno oceno tega merila je mogoče sestaviti tudi iz različnih nivojev opisov)

5: Učenec uresniči lastne cilje in izvede dogovore skupine zelo natančno, pri čemer upošteva tudi vse načrtovane glasbene in druge elemente. Je zelo motiviran in vztrajen pri doseganju zastavljenih ciljev.

4: Učenec uresniči lastne cilje in izvede dogovore skupine natančno, pri čemer upošteva večino načrtovanih glasbenih in drugih elementov. Je motiviran in vztrajen pri doseganju zastavljenih ciljev.

3: Učenec uresniči lastne cilje in izvede dogovore skupine dokaj natančno, pri čemer upošteva le določene glasbene in druge elemente. Za motivacijo potrebuje dodatne spodbude, ki mu pomagajo pri doseganju zastavljenih ciljev.

2: Učenec redko uresniči lastne cilje in izvede dogovore skupine, pri čemer tudi redko upošteva načrtovane glasbene in druge elemente. Njegova motivacija pri doseganju zastavljenih ciljev je šibka.

1: Učenec kljub spodbudam ne pokaže motivacije in vztrajnosti pri doseganju ciljev.

Primerjava pomembnosti posameznih meril za ocenjevanje

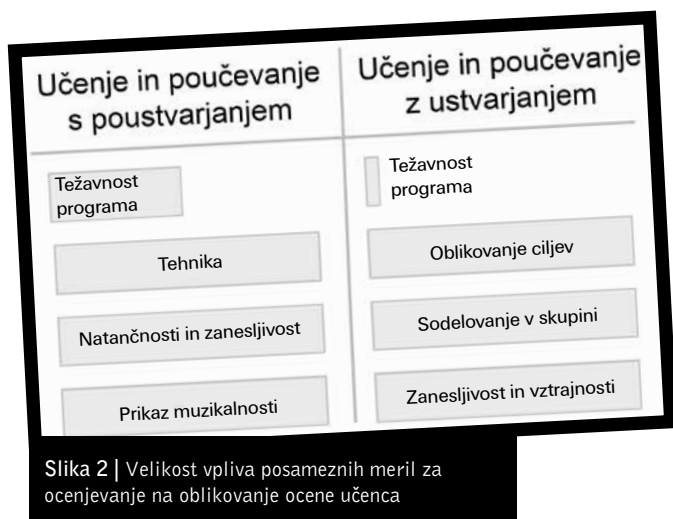
Sedaj spregovorimo še o primerjavi pomembnosti posameznih meril oziroma o njihovem različno močnem vplivu na oblikovanje ocene učenca pri že uveljavljenem maturitetnem predmetu *Glasba*, ki je sestavljen iz štirih modulov. Dva od njih, *Petje* in *inštrumenti ter Balet*, sta tesno povezana s poustvarjanjem glasbenih in plesnih vsebin, modula *Glasbeni stavek* ter *Jazz* in zabavna glasba pa vsebujeta pomemben delež prikaza ustvarjalnosti dijakov.

V modulih *Petje* in *inštrument ter Balet* je treba predvsem poustvariti glasbena dela ali baletne koreografije, ki so jih že poprej ustvarili različni komponisti ali koreografi. Merilo »težavnost programa« šteje tukaj le približno polovico vrednosti točk posameznih ostalih meril. Razlog je preprost: učence (in učitelje) to razmerje usmerja v izbiro in oblikovanje ravno prav zahtevnega glasbenega programa, ki omogoča kar največjo uspešnost tudi pri preostalih treh merilih. S pretežkim programom učenec namreč s svojo tehniko ne more slediti zahtevam notnega teksta ali koreografske predloge, tudi izvedba ne more biti natančna oziroma zanesljiva, pa še od muzikalnosti, plesnosti oziroma komunikacije glasbenih ali plesnih sporočil v takem okolju ne ostane prav dosti.

Pri modulih umetniške gimnazije *Glasbeni stavek* ter *Jazz* in zabavna glasba, ki vključujejo prikaz ustvarjalnosti, pa se težavnost programa neposredno sploh ne ocenjuje. Spet se srečamo z ugotovitvijo, da pretežka snov onemogoči vsako ustvarjal-

nost. Oziroma rečeno drugače: vsaka ustvarjalnost se MORA dogajati v sicer izzivalnem, toda sorazmerno varnem in neobremenjenem vzdušju – ali pa se sploh ne dogaja.

Shematski pregled pomembnosti posameznih meril za ocenjevanje si je mogoče ogledati na sliki 2.

Slika 2 | Velikost vpliva posameznih meril za ocenjevanje na oblikovanje ocene učenca

Nekateri ustvarjalni projekti glasbenih šol

V šolskem letu 2016/17 smo na srečanjih študijskih skupin glasbenih šol zbirali naslove ustvarjalnih projektov, ki potekajo v glasbenih šolah. Spodaj navedeni projekti (ki so bili izbrani iz širšega nabora) so urejeni po skupinah v skladu z njihovimi različnimi povezavami s področji operativnih ciljev učnih načrtov.

Po mnenju učiteljev in ravnateljev glasbenih šol predstavljajo zgoraj navedeni ali podobni projekti pomembno sredstvo za motivacijo učencev ter hkrati omogočajo tudi kar najrazličnejše predstavitve delovanja glasbene šole. Projektna oblika dela je v programu *Glasba* sicer izrecno opisana samo v učnih načrtih Komorna igra, Orkester in Pevski zbor. Učni načrt *Glasbeni*

*projekt*⁷ bi utegnil dobro pokriti učni prostor, ki ga nakazujejo razmisleki v tem članku.

Pomemben stik šolskih dokumentov s prakso glasbenih šol pa vendar lahko najdemo v določilu Pravidnika o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v glasbenih šolah,⁸ ki v okviru postopkov za ocenjevanje znanja določa: »Pri pouku nauka o glasbi in solfeggia se ocenjujejo učencevi ustni odgovori, pisni izdelki in **projektno delo**.« Učnemu načrtu Glasbeni projekt se torej nakazuje tesna povezava s predmetom Nauk o glasbi, toda povsem nedvomno se v glasbenih projektih nahajajo (in to se vidi že danes!) velike možnosti medpredmetnega povezovanja na glasbeni šoli, ki pomembno pripomorejo k oblikovanju podobe glasbene šole v javnosti. Hkrati pa je mogoče z vzpostavitvijo meril za ocenjevanje na področju učenja in poučevanja z ustvarjanjem tudi natančno spodbujati, usklajevati in primerjati delo ter ustvarjalne dosežke učencev in učiteljev na različnih glasbenih šolah.

Trdo delo ali dobro počutje?

Na tehtnico razmišljanj dodajmo še ugotovitev, da se ob vpeljavi učenja in poučevanja z ustvarjalnostjo uspešnost učencev pomembno povečuje, in to porabljenemu deležu časa za ustvarjalnost navkljub in celo ne glede na to, da pouk poteka v bolj sproščenem in neobremenjenem vzdušju! Omeniti velja, da se razmisleki o dobrih učinkih učenja in poučevanja z ustvarjanjem v zadnjih časih pojavljajo tudi v splošnih šolah, na kar opozarja uvodnik nedavne številke revije *Vzgoja* in izobraževanje: Trdo delo ali dobro počutje? – Lažna dilema (Rutar Ilc, 2017: 2).

»Zastavite si naslednje retorično vprašanje: kako učinkoviti in uspešni ste, ko pri delu trpite, se dolgočasite, ne vidite v tem

⁷ In morda tudi učni načrt Plesni projekt ...

⁸ <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20033975> (dostop: 20. 12. 2017).

SKUPNI OPERATIVNI CILJI: PETJE IN INSTRUMENTI TER NAUK O GLASBI	NEKATERI PROJEKTI GLASBENE ŠOLE
Igrajo v skupini	Igranje v skupinah; Skupne vaje ali korepeticije med učenci; Igranje ob CD-ju; Razredni nastopi; Skupinske lekcije: več učencev in/ali učiteljev hkrati (predmetnik tudi tu določa učni čas); Intenzivne vaje: npr. poletne šole; Ulična igra; Prijatelji se obiščejo; Družinski nastopi; Nastop učitelj in učenec; Javni nastop iz Nauka o glasbi; Glasbena matineja (predstavitve za nove učence); Slovo od glasbene šole v 6. razredu; Absolventski večer; obiski na osnovnih šolah ...
Ustvarjajo glasbo in uporabljajo učno tehnologijo	Delavnice: nekajkrat na leto; Izražanje s pomočjo risb ali zgodb; Uporaba »nenavadnih« didaktičnih pripomočkov; Improvizacija; Projekt: glasbena pravljica; Igranje po posluhu; Skupno improviziranje in ustvarjanje; Povezovanje besede, glasbe, likovnosti ...; Glasba, spis, glasbene razstave ...
Spoznavajo, ocenjujejo in vrednotijo glasbo	Medsebojne hospitacije učiteljev; Tematski nastopi; Glasbena kocka; Knjižica koncertov; Poslušanje posnetkov koncertov; Ocenjevanje glasbenih prijateljev: učenci ocenjujejo učence; Zapis samoznnavanja; Načrtovanje lastnega dela; Po nastopu: pohvala na več načinov ...; Izdelava komentarjev; Glasbeni kviz; Obisk glasbenih predstav; Koncertni abonma (učenci zbirajo žige); Slovenski skladatelj; Glasbene ekskurzije; Table z izdelki učencev na hodnikih šole ...

Tabela 3 | Operativni učni cilji iz učnih načrtov programa *Glasba* in nekateri projekti glasbenih šol

pravega smisla in se morda za povrhu še bojite šefa ali sodelavcev, priganjajo pa vas roki in ocena, ne notranja motivacija? Domnevamo lahko, da je odgovor nejevera, da lahko kdo sploh tako neumno vpraša.

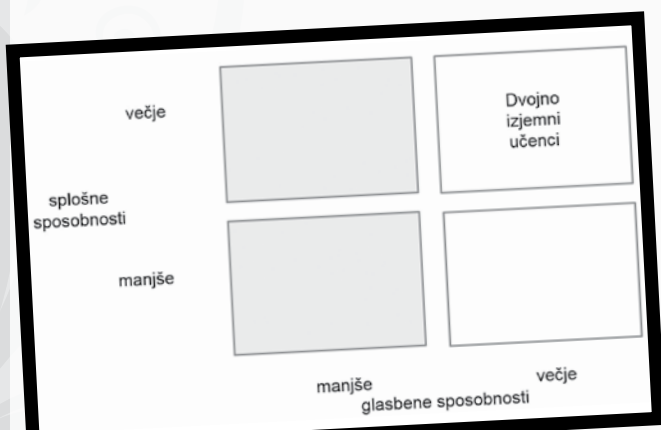
Zanimivo je, da na podobno vprašanje, pri katerem samo zamenjamo besedico *delo* z besedico *učenje*, *šefa* in *sodelavce* pa z *učiteljem* in *sošolci*, mnogi odgovarjajo pritrdilno: učenje je predvsem trdo delo, do uspeha pridemo s trpljenjem, najprej učenje, potem igra, prijaznost nima kaj iskati v šoli, učenci so v šoli zato, da se učijo, ne pa, da se imajo fajn, pohvala človeka spridi, učenci potrebujejo in cenijo strogost, ostrti učitelji so najboljša šola za prihodnje preizkušnje v življenju.

Žal tovrstni stereotipi nemalo pripomorejo k vzdrževanju tistih šolskih praks, zaradi katerih je šola za 21. stoletje še zelo oddaljena, pa čeprav smo že nekaj časa globoko v 21. stoletju.«

Povečanje notranje motivacije učencev pomembno vpliva tudi na količino in kakovost domačega dela učencev. Če pa nam k ustvarjalnim procesom uspe na ta ali oni način pritegniti še starše, lahko z njimi glasbena šola dobi mogočnega zaveznika, še kako pomembnega v trenutkih preizkušenj, ki se jim v rednih presledkih podvrženi neobvezni deli šolskih programov.

Dvojno izjemni učenci glasbenih šol

Trdimo lahko, da so vsi učenci glasbenih šol glasbeno nadarjeni, kajti vsi so uspešno opravili sprejemni preizkus za vpis na glasbeno šolo. Mnogi med njimi pa imajo, poleg glasbenih, tudi velike splošne sposobnosti: mnogo učencev glasbenih šol je tudi v osnovnih šolah med najboljšimi učenci.

Slika 3 | Dvojno izjemni učenci glasbenih šol

Na levo stran slike 3 so umeščeni učenci, ki ne zaidejo na glasbene šole: morda imajo premajhne glasbene sposobnosti, da bi uspešno opravili sprejemni preizkus in se vpisali na glasbeno šolo ali morda pač nimajo interesa za glasbo ... Na desno stran pa so umeščeni učenci, ki so vpisani v glasbeno šolo in imajo – kar potrjuje uspešno opravljeni sprejemni preizkus – večje ali celo izjemne glasbene sposobnosti.

V zgornjem desnem kvadratu so torej zbrani učenci, ki imajo zelo velike hkrati glasbene in splošne sposobnosti, o njih lahko razmišljamo kot o dvojno izjemnih učencih.

Ena sestavina dvojne izjemnosti učencev je zelo natančno določena in izmerjena. Učenci lahko primerjajo svoje glasbene sposobnosti na glasbenih tekmovanjih, ki jih že več desetletij organizira TEMSIG.⁹ Tekmovalne žirije na teh tekmovanjih ocenjujejo uspešnost učenja in poučevanja s poustvarjalnostjo. Učenci, ki se najbolj približajo idealni zvočni podobi obveznih in drugih skladb programa, prejmejo najvišje ocene, priznanja in medalje.

Tudi pri učenju in poučevanju z ustvarjalnostjo si je mogoče postaviti visoke cilje. Že na začetku je treba razmišljati o skrajnih mejah možnega, da bi znotraj njih, v varnem ustvarjalnem prostoru, lahko učenci glasbene šole dosegali sebi primerne ustvarjalne cilje.

Platon (1995: 85, 88) opiše pomembnost glasbene vzgoje in izobraževanja, ki spodbuja in spremlja razvoj učenca:

»Zato je vzgoja, ki jo daje glasba, tako pomembna; pri njej namreč prodreta najgloblje v dušo ritem in harmonija, jo najmočnejše prevzameta in naučita človeka plemenitega vedenja: tako postane plemenit vsakdo, ki je pravilno vzgojen, kakor velja nasprotno za vsakogar, ki ni tako vzgojen. /.../ V ljubezni do lepega doseže muzična vzgoja svoj vrh; s tem pa vzgoja ni končana: ljubitelji lepote morajo v nadaljnjem vzgojnem procesu postati ljubitelji modrosti, »filozofi«; pot do tega vzgojnega cilja pa je dolga.«

Vzgajanje ljubezni do lepega je cilj, ki ga glasbene šole zasledujejo že na samem začetku glasbenega izobraževanja učencev. Postavljeno vprašanje: kako iz ljubiteljev umetnosti vzgajati tudi ljubitelje modrosti, pa pomeni nadaljnji izziv razvoja glasbenega izobraževanja.

Glasbeni procesi pri učenju in poučevanju glasbe

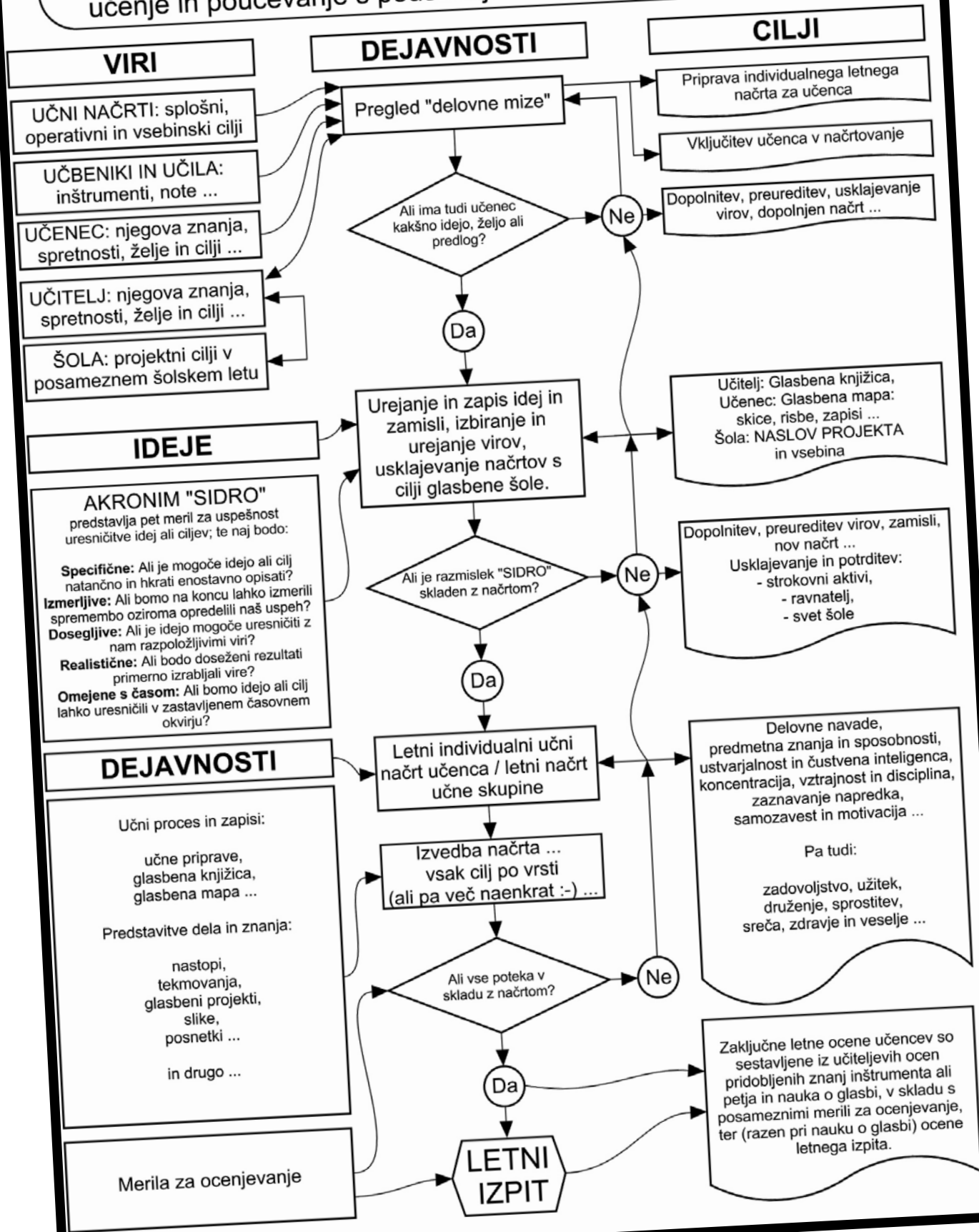
Pregledali smo že Zemljevid učenja in poučevanja ter se dobro seznanili s poustvarjalno in ustvarjalno smerjo potovanja po njem. Na koncu našega razmišljanja se posvetimo še samemu procesu potovanja po Zemljevidu, ki je nakazan na sliki 4.

Zaradi individualne oblike poučevanja ima glasbeno šolstvo v programu *GLASBA* izjemno priložnost za individualno načrtovanje dela učencev na glasbeni šoli. Seveda: učitelj petja in instrumentov lahko vsako šolsko uro presodi o napredku učenca ter načrtuje kar najbolj ustrezne nadaljnje učne korake. Toda mogoče je storiti več: tudi učenec lahko izrazi svoje želje, predvsem seveda v okviru projektov glasbene šole. Kvadrater

⁹ TEMSIG: Tekmovanje mladih slovenskih glasbenikov in baletnih plesalcev. <http://www.zsgs.si/temsig/> (dostop: 21. 12. 2017).

PETJE IN INŠTRUMENTI, NAUK O GLASBI:

učenje in poučevanje s poustvarjalnostjo in ustvarjalnostjo

Slika 4 | Zemljevid procesa učenja in poučevanja

z vsebino »Učenec: njegova znanja, spretnosti in cilji« je zato umeščen na sam začetek razmislekov, na zgornji del slike 4. In res: že čisto na začetku se je treba povprašati o potrebah in željah učenca, ki temeljijo na njegovih različnih sposobnostih, nadarjenostih in interesih; o okolju, v katerega je postavljen in na koncu vseh koncev razmisliti tudi o spodbudah njegovi notranji motivaciji, ki ga bo spremljala na njegovi glasbeni poti ...

Uporabimo še izrek Platonovega učenca Aristotela:¹⁰ »Odličnost ni dejanje, ampak navada!«, da bi na koncu predstavili še procesni pogled na elemente Zemljevida učenja in poučevanja, na njegova učna polja ter smeri potovanja po njih ter ... si zaželeli, da bi te poti skupaj z učenci prehodili kar največkrat: da bi nam takšno potovanje prišlo kar najbolj v navado.

Če nam uspe oblikovati dober načrt in dogovor, so možnosti za njegovo uresničitev običajno zelo velike. Pravzaprav ob zadostni količini notranje motivacije učencev in izvedljivem načrtu ni prav dosti razlogov, da ne bi bile vse ocene v glasbeni šoli odlične (!). Saj v veliki večini tudi so, razen če se vmeša ta ali ona »višja sila«.

Načrtuj, izvedi, presodi, ukrepaj!

V okviru potovanja po Zemljevidu učenja in poučevanja je treba izbrati, uskladiti in urediti »delovno mizo« ter zbrane ideje povezati z ustreznimi cilji. Pomemben napovednik kasnejše uspešnosti najdemo v orodju SIDRO, ki opozarja, da morajo biti naše ideje dobro opisane, znati jih moramo izmeriti, da bomo vedeli, kako napredujemo proti cilju, za njihovo doseganje moramo imeti zadosti moči in sredstev; in pa še: temeljni element vsakega načrtovanja je tudi razmislek o časovni sestavini – če zmanjka časa, je namreč vse drugo zaman ...

Ne glede na izbrani način načrtovanja oziroma smeri potovanja pa velja: na koncu uvodnih miselnih naporov je treba zavihati rokave, pljuniti v dlani in stopiti v vodo. Uspešnost učencev glasbene šole je kar najbolj odvisna od njihovih privzgojenih delovnih navad, razvoja predmetnih znanj in sposobnosti, koncentracije, vztrajnosti in discipline ... vse to pa se kaže v njihovi samozavesti, zaznavanju lastnega napredka in povečanju notranje motivacije.

Naštejmo še elemente, ki so prav tako nujni za uspešnost učencev, pa čeprav niso izrecno zapisani v učnih načrtih: učenci morajo ob glasbi občutiti zadovoljstvo, užitek, veselje ob druženju in sprostitvev in obiskovanje glasbene šole mora povečevati njihovo srečo, zdravje in veselje. Tudi na te reči je treba biti pozoren že pri načrtovanju: da bi jih učenci lahko doživljali med učenjem, se v njih vadili do konca svojega glasbenega učnega potovanja ter z njimi uživali v kasnejšem življenju, ko bo glasbena šola večini le še lep spomin na mladostne dni.

¹⁰ https://www.brainyquote.com/quotes/aristotle_379604 (dostop: 20. 12. 2017).

#Viri in literatura

1. Beuermann, D., (2008). *Prepoznavanje implicitnih glasbenih vrednot kot sredstvo za razvoj osnovnošolske glasbene ustvarjalnosti*. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta, oddelek za psihologijo.
2. Beuermann, D., (2016). *Tempus imperfectum, tempus perfectum*. V: *Glasba v šoli in vrtcu*, letn. 19, št. 1–2, str. 13–26. Zavod RS za šolstvo.
3. Beuermann, D. (2016). *Celostna glasbena šola*. V: *Glasbenopedagoški zbornik Akademije za glasbo v Ljubljani: Javno glasbeno šolstvo na Slovenskem* (str.: 317–338). Akademija za glasbo v Ljubljani.
4. Platon. (1995). *Država*. Založba Mihelač.
5. Rutar Ilc, Z., (2017). *Trdo delo ali dobro počutje? Lažna dilema*. V: *Vzgoja in izobraževanje*, letn. XLVIII, št. 4, str. 2. Zavod RS za šolstvo.